

ELEMENTE
DIN
ISTORIA ROMÂNILOR

CURSUL SUPERIOR

PARTEA III.

LUCRATĂ ÎN CONFORMITATE CU NOUA PROGRAMĂ ANALITICĂ

(publicată în Monit. Oficial No. 148 din Oct. 1893 și Bul. No. 14).

PENTRU

CLASA IV PRIMARĂ-URBANĂ ȘI IV—V RURALĂ,

DE

N. BELDICEANU

Profesor de Istorie la gimnaziul Ștefan cel Mare Iași.

IAȘI
EDITURA LIBRĂRIEI ȘCOALELOR FRĂȚII ȘARAGA
1894

PREFAȚA

Scopul învățătorei este mai întâi, de a educa inima și, întărind bunul simț firesc, a pregăti crierul pentru o judecată sănătoasă ; iar mai departe a ne da și cunoștință, în puterea cărora să trăim corect printr'o muncă cinstită, așa ca să nu fim o sarcină, ci un factor trebuitor și prin urmare folositor societății. Una dintre învățăturile, care poate mai lesne forma caracterul, este istoria. — Alegerea faptelor, data elevilor, sub o formă atrăgătoare începând cu împrejurările cele mai particulare, mai simple și mai bine cunoscute, pentru a ne rădica la cele mai generale și mai puțin cunoscute, este metoda cea mai nimerită, mai folositoare, atîrnă însă de la fapte și de la modul cum pot fi espuse ; căci, dacă o alegere nimerită ne înlesnesce modele bune și folositoare, pentru ca să formăm caracterul copiilor, cu cât mai mult espunerea faptelor fiind plastică, va încălzi inimile și va lumina crierul, pregătind astfel din nisce copii, omenii cari să fie folositori țerei lor și mai departe omenirii întregi. Programul fiind întocmit, modelele alese, espunerea faptelor, fie în stilul cum sunt redactate cărțile în școală, fie în explicațiile făcute elevilor, ne privește pe noi. — Etă dar care este scopul cărții de față ; experiența va dovedi îndreptările ce am putea aduce acestor lucrări pe viitor.

Iasi 1894 August.

N. Beldiceanu,

De îndreptat:

Neputându se înlătura cu totul greşelele de tipar, institutorul este rugat, ca în lecția cea d'întîiă chiar să facă pe elevi, ca să îndrepte în carte aceste greșeli, așa cum urmează.

Pagina 5, linia 6, în loc de: *imperatorul*, să se cetască: *generalul*.

Pag. 14, linia 4, să fie scos cuvîntul: *El*.

Pag. 17, linia 19, în loc de: *Atuluz*, să se ce ăscă: *Ateluz*; tot pe această pagină, pe linia 20, în loc de: *Macedoniei*, să se cetască *Moldovei* și tot pe această linie în loc de: *Nu*, să se cetască: *Ei nu*.

Pag. 32, linia 2, după cuvîntul: *Poloni*, să se adaoge: *se pune în legătură cu Ferdinand, care*. Tot pe această pagină, linia 13, în loc de: *Unguri*, să se cetască *Nemți*.

Pag. 37, linia 14, în loc de: *domn în Muntenia* să se cetască: *direcător în București*.

Pag. 53, linia 19, în loc de: *măndstirile Secul (jud. Nemi)*, apoi *la Drăgășani*, să se cetască: *la Drăgășani (Munteni)*, apoi *la măndstirile Secul și Slatina (Moldova, jud. Nemi)*.

Pag. 61, linia 4, în loc de: *învățătura începînd*, să se cetască: *învățătura începu*.

Pag. 62, linia 11, în loc de: *zidi palatul administrativ*, să se cetască: *prefăcu în palat administrativ curtea domnească*.

Pag. 63, liniile 7 și 8, în loc de: *va lua samă*, să se cetască: *va lua în samă*.

Pag. 70, linia 15, în loc de: *Neatârnairea (independența)*, să se cetască: *Independența (neatârnairea)*.

Pag. 72, linia 16, în loc de: *Autonomia (îibertatea)*, să se cetască: *Autonomia (putința de a-și da legi, de a se organiza*

AUTOR *N. Beldiceanu*
VOL. *Istoria Românilor*
Nr. *2170* ANUL *1894*

ELEMENTE

DIN

Istoria Românilor.

CURSUL SUPERIOR

DACII

Între cele trei fluviu: Dunărea, Tisa și Nistrul, trăia înainte de Hristos, un popor numit *Dacii*, după care și țera lor o numim Dacia. Era un popor de origine arică, adică de aceeași origine cu mai toate popoarele de astăzi ale Europei. Însă dacă semănau *Dacii* la chip cu oamenii civilizați de acum, nu tot așa erau și în privința obiceiurilor. Ei alcătuiau un popor mare, ce se ocupa cu pășunatul turmelor și cu lucrarea câmpului; femeile țeseau stoffe pentru haine, măcinau grânele și pregăteau mâncarea pentru bărbați. Atât traiul cât și îmbrăcămintea lor semăna aproape cu a țăranilor noștri de la munte. *Dacii* credeau în mai mulți zei*), așa era *Dionisios*, zeul vinului, *Ares*, adică *Marte*, zeul războiului și al răului, *Gebeleizis*, zeul binelui, care avea de profet pe *Zamolxis*. Dintre credințele lor religioase, e însemnată credința în

*) Institutorul va trebui să insiste asupra acestui punct, vorbind elevilor despre *monoteism* și *politeism*, despre care elevii n'au încă nici o cunoștință

nemurirea sufletului, adică credința că după moarte este încă în cer o viață mai bună decât această de aici, ceea ce le dădea dispreț pentru moarte și mare curaj în războaie. Ei făceau Țeilor jertfe omenesci în chipul următor: se infingeau în pământ trei lănci ascuțite, a-

Dăci

poi se arunca un om în sus, care cădea ucis pe cele trei lănci. Omul jertfit trebuia să povestască Țeului păsurile poporului și să-l ceară ajutor.

După acest obicei, cum și după alte obiceiuri crude, pe cari nu le găsim astăzi la popoarele civilizate, putem Țice că Daci erau un popor barbar *)

*) Institutorul este rugat să insiste asupra acestui punct.

DECEBAL

Cu 50 de ani înainte de Christos găsim pe Daci sub conducerea regelui *Boerebiste*. Acesta, fiind ajutat de un preot deștept, *Deceneu*, aduse ordine și temeinicie în Dacia. El purta cu popoarele învecinate mai multe lupte, în urma cărora țera sa remase pu-

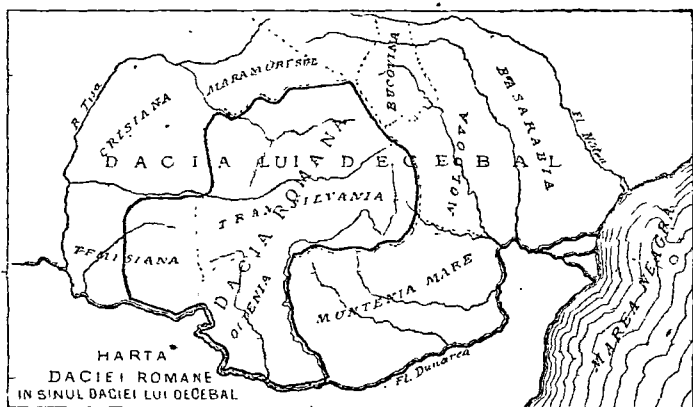
Decebal

ternică și înсуflă temere. Chiar imperatorul Romanilor, *Caiu Iuliu Cesar* se îngrijia de puterea Dacilor, și era să pornască cu oștiri asupra lor, dar muri ucis la 44 în. de Chr.

După mórtea lui *Boerebiste* țera se împărți în patru părți și Dacii nu mai avură mult timp un rege

în stare să le redede tăria de altă dată; acesta o făcu Decebal, tocmai la anul 80 după Christos.

Decebal era un om hotărît și vitez. El își propuse și izbuti să aducă țera la o mare putere, așa încât fu în stare să se măsore cu cea mai mare împărăție de pe atunci, cu împărăția romană. La apus și la miedă-di Dacia se mărginea cu marele imperiu al Romanilor, stăpânit pe atunci de un împărat slab și crud, *Domitian*. Față cu acest împărat, Decebal se simți în stare să atace pe Romanii, de ore-ce el întărise armata sa, se aliase cu mai multe popore va-

cine și atrăsese la sine mulți soldați, dezertori romani, de la cari aflase ore-cari secrete de luptă întrebuințate de Romanii. El atacă *Moesia*, o provincie romană, situată pe țărmul drept al Dunărei, unde se află Bulgaria de astă-di, bătut și ucis în luptă pe guvernatorul ei, *Oppius Sabinus*, la 82 după Christos. Domitian trimise atunci pe un alt general, *Cornelius Fuscus*, care avu aceeași sortă ca și Sabinus. Astfel două armate împărătesci fură pe rând înfrante de viteza oștire a lui Decebal, încât împărăția romană începea a fi în adevăr amenințată din partea acestuia. Domitian înarmă o a treia oștire, sub comanda unui

general vitez : *Tettius Iulianus*, care învinse pe Decebal la *Tape* (în Banat, lângă apa Timeș), la anul 88 după Christos.

Cu toate aceste Domițian se alese tot cu pierderi în urma victoriei armatei sale. Având să poarte rezboi cu alte popoare, încheie cu Decebal o pace rușinosă, prin care se îndatora să plătească regelui daș o sumă de bani pe fie-care an și să-i dea un număr de meșteri romani. Prin această din urmă condițiune Domițian dădea în mâna dușmanului arma cea mai grozavă în potriva imperiului roman.

TRAIAN. ÎNTEIUL RĂZBOIU CU DECEBAL

Rușinea cea mare ce căduse peste imperiul roman dură mulți ani, până când fu stersă și resbunată de marele împărat Traian. El s'a născut la 52 înainte de Christos, într'un oraș din Spania. Deosebindu-se de tiner ca un militar vitez și iscusit și ca un om foarte deștept, el capătă funcțiuni din ce în ce mai înalte de la împăratul *Nerva*, care mai târziu îl adoptă ca fiu și-i lasă tronul la 98 d. Chr. Traian era dar în vîrstă de 46 de ani, când se urcă pe tron ; și fiind un om încercat în rezboie, el își propuse să bată și să înjosască pe Daci și să readucă împărăția romană la vechea ei glorie și putere. După trei ani, la 101 d. Chr., Traian, avînd armata bine orănduită, porni contra lui Decebal, pe care-l și învinse la *Bersovia*. Regele Dacilor ceru pace printr'o solie compusă din omenii de rînd, adică din clasa, care avea mai puține drepturi în țera sa ; Traian nici nu vrea să-i asculte, ci înainteză către *Sarmisagetuza*, capitala Daciei. Venind însă érna, Traian, amână lupta și se retrase în *Moesia*, după ce aședă armata în tabere. In anul următor, 102 d. Chr., lupta reîncepe și Traian, după ce câștigă o victorie la *Tape*, adică în acelaș loc unde Dacii fuseseră învinși de *Iulianus*, generalul

lui Domițian, porni asupra Sarmisagetuzei. Decebal e nevoit să primiască pacea în condițiunile puse de Traian anume: 1) *ca Romanii să nu mai plătiască nici-un tribut Dacilor* 2) *ca Dacebal să înapoiască toți*

Traian

meșterii romani luați de la Domițian și 3) să nu poată Decebal purta rezboiul sau încheia pace cu vr'un popor fără învoirea împăratului roman.

Cu toată victoria ce câștigase, Traian nu uită că împărăția romană e mereu amenințată de vecinii săi Daci. Puse de aceea pe vestitul arhitect *Apollodor* din Damasc să facă un pod peste Dunărea, aproape

de *Turnul-Severinului*, ca să p^otă lesne trece fluviul, când va fi nevoie. Se întorse apoi la Roma în mijlocul celei mai mari bucurii a poporului său.

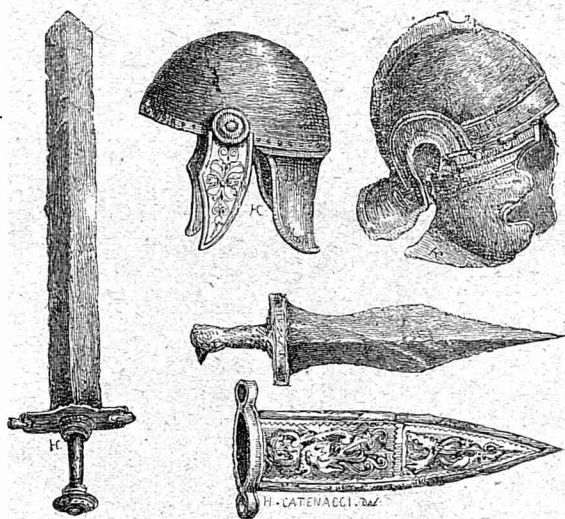

Un soldat roman

AL DOILEA RĂZBOIŪ CU DECEBAL

Prevederea lui Traian se îndeplini. Decebal, în loc de a se ținea de condițiunile păcii, nu încetă de a atrage la sine pe dezertorii romani și de a face mereu pregătiri în contra Romanilor. Traian, aflând despre acesta, jură războiul de m^orte lui Decebal și plecă cu armată numeroasă hotărît să prefacă Dacia

în provincie romană. El atăcă pe Decebal din 3 părți deosebite. Acesta, surprins și învins în cea dintâi luptă, chemă la sine pe generalul roman *Cassius Longinus*, sub cuvânt că voescă să 'ncheie pace cu Traian. Generalul venind la Decebal, fu închis, iar lui Traian i se trimise veste că, dacă nu se retrage cu armata sa din Dacia, Longinus va pieri ucis în cele mai grozave chinuri. Dar generalul roman ținea mai mult la împăratul și la țara sa de

Arme romane

cât la viață și se ucise singur în închisoare, scăpând ast-fel pe Traian din îndoiala durerosă, în care se afla.

Decebal plăti scump această crimă. Împăratul veni cu armata până la Sarmisagetusa, pe care o cuprinsese, anul 106 d. Chr. Nicăi o speranță de scăpare nu mai rămănea lui Decebal, care se ucise cu sabia, vroid mai bine să moră, de cât să cadă viu în mâinile Romanilor. Tot ast-fel făcură și mai multe căpitenii de ale Dacilor. De acum înainte Dacia exis-

tă numai ca provincie romană și încetăză de a fi o primejdie pentru împărăție.

Un soldat roman sub Traian

Nenumărate erau prădile și averile luate de la Daci. Bucuria și petrecerile nu se mai sfârșiau la

Roma. În onoarea lui Traian se ridică o colônă foarte înaltă, de marmură, numită *Columna lui Traian* și pe care încă și astăzi se ved săpate toate întâmplările luptelor dintre puternicul popor roman și curajosul popor dac. Tot în onoarea victoriei lui Traian, se zidi în Moesia o cetate nouă, *Nicopolis* sau *Cetatea Victoriei*.

COLONIZAREA DACIEI. NASCEREA POPORULUI ROMÂN.

După ce supuse Dacia, Traian aduse coloniști din toate părțile imperiului roman, din Europa și mai cu seamă din Asia mică, și îi aședă în noua provincie romană, care deveni în curînd una din cele mai frumoase și mai bogate provincii ale imperiului. Locuitorii noi introduseră aici toate obiceiurile și civilizația Romanilor ; se făcură cu timpul cetăți, șosele, zidiri frumoase, temple, școli, teatre, băi ș. a. O mare parte dintre locuitorii se ocupa cu agricultura, iar altă parte se ocupa cu scóterea aurului din riuri, a sării și a fierului din mine.

Din populațiunea Daciei, alcătuită din vechii locuitori daci și din coloniștii romani aduși de Traian, se trage poporul român, care locuesce astăzi în România liberă și în provinciile supuse, adică : Transilvania, Temișana, Crișana, Maramureșul, Bucovina și Basarabia.

Gloriosul împărat Traian muri la 117 d. Chr.

STAREA DACIEI SUB ROMANI

Indată după mórtea lui Traian, Dacia începu a fi amenințată din toate părțile de barbarii cari locuiau împrejur. Cel întâi urmas al lui Traian, împăratul *Adrian*, de tēmă ca să nu năvălescă barbarii de la

nord în Moesia, strică podul de piatră făcut pe timpul lui Traian, lângă Turnul Severinului.

Sub împărații următorii, diferite popoare nomade — ca *Marcomanii*, *Carpii*, *Goții* și altele — urmăresc neîntre-rupț cu năvălirile lor; de asemenea împărații au războaie să lupte cu Dacii rămași nesupuși și cari locuiau mai ales în răsăritul Moldovei și Basarabiei de azi. Aceasta dovedește că imperiul roman slăbise foarte mult și nu se mai putea împotrivi dușmanilor distrugători, precum un corp slăbit nu se poate împotrivi bolilor ce-l atacă. Împăratul *Aurelian*, pe la anul 274 d. Chr., nefiind în stare să apere Dacia în contra barbarilor, retrage oștirea romană din Dacia în Moesia. Odată cu armata se retraseră și funcționarii provinciei, nu însă toată populațiunea, cum susțin unii. În adevăr, era peste puțină, ca să părăsescă de odată țera un popor întreg, care se ocupa mai ales cu agricultura și care supraviețuise și se împotrivise atâta timp năvălirilor dușmane. Sunt nenumărate dovezi că populațiunea săracă a provinciei rămase pe loc, și acest fapt este foarte însemnat, căci dovedește că Românii, cari locuiesc astăzi dincolo de Carpați, sunt mai vechi de cât Ungurii, cari stăpânesc acele locuri și că aceștia, Ungurii, au venit mai târziu, așezându-se în țera stăpânită și mult timp apărută de Români.

CONSTANTIN CEL MARE

325—337.

Constantin cel Mare, care se deosebise în numeroase lupte contra Goților și Sarmatilor, se urcă pe tronul imperiului roman după ce învinse pe mai mulți membri ai familiei sale, pretendenți la tron.

Domnia împăratului Constantin este foarte însemnată prin faptele mărețe ce a săvârșit și prin silința lui de a reorganiza imperiul roman.

Pentru a putea supraveghea și cărmui mai lesne

imperiul, el întemeieă la răsărit, pe Bosfor, *Roma nouă, Constantinopole*, din care-și făcu o a doua capitală. Tot pentru același scop, Constantin, după ce-și întocmi un sfat de 7 miniștri cari să-l ajute în ocărnuirea țerei, el împărți statul în 4 prefecturi, iar pe acestea în 13 sub-prefecturi, punând fie-căreia câte un guvernator, care s'o administreze și să strângă dările de la locuitorii. Pentru a asigura liniștea imperiului, Constantin cel Mare, după ce făcu un pod peste Dunărea, aprôpe de gura Oltului, trecu cu oștire în Dacia traiană, unde bătău pe Goții și-i alungă peste Nistru.

Cea mai însemnată faptă din timpul domniei lui Constantin, fu că a trecut, împreună cu mama-sa *Elena*, la religiunea creștină, ordonând tot odată ca să devie Creștinismul o religiune de stat, obligatorie atât pentru Romani cât și pentru barbarii păgani, cari locuiau în împărăția romană. Pentru această faptă măreță, biserica creștină ortodoxă a înscris în numărul sfinților săi pe *Constantin și Elena*.

Constantin cel Mare a trăit până la anul 337 după Chr. Din întâia căsătorie, cu Minervina, fica împăratului Maximian, avu un singur fiu, Crispu. Acesta fu ucis pe nedrept de tatăl său, după niște păre false ale femeii de a doua Fausta. Tocmai mai târziu, Elena descoperi falsitatea părelor nurorei sale, pe care împăratul Constantin o condamnă la moarte, pentru a rezbuna pe fiul său. Trei fii i-au rămas din a doua căsătorie și anume: Constantin II, Constanțiu II și Constante; între aceștia Constantin cel Mare își împărți imperiul, pe când era încă în viață, dând fie-căruiă câte o parte. Lăcomia de putere chină pe fie-care din ei. Frații se luară la luptă fără nici o milă, ca cei mai cumpliți dușmani și sângele a miș de omeni se vârsă, fără să se aștîmpere setea de putere a vre-unuia dintre frații îndușmăniți. Doi dintre dănsii mor în luptă, iar cel rămas, Constanțiu II, domnesce singur până la 361 d. Chr.

NĂVĂLIREA BARBARILOR

Goții n'au fost singurii barbari, cari au năvălit în Dacia. Pe la anul 300 d. Chr. năvălesc din Asia în Europa Hunii, un popor de nēm mongol, cu obiceiuri de tot sēlbatece. Goții fug înaintea lor părăsind Dacia. Cel mai războinic dintre șefii Hunilor a fost *Attila*; sub conducerea lui Hunii ajunseră a fi spaima lumii. Regatul lor însă ținu numai până la 453, când muri Attila. În locul Hunilor năvăleşce un alt popor, de nēm german, *Gepiții*, iar după dēnșii vin *Avari*, un popor de nēm mongol ca și Hunii. Ei întemeiază un imperiu care durează până'n secolul al 8-lea. În același timp cu Gepiții se aședă în țera romănescă *Slavi*, venind de la răsărit; ei trec Dunărea prin secolul al 6-lea și formază un stat în locul unde se află Bulgaria de astăzi.

NĂVĂLIREA BULGARILOR. IMPĚRATUL IONIȚA

Bulgarii, de aceeași origine cu Hunii și Mongolii, dar cu obiceiuri mai puțin sēlbatece, năvălesc din răsăritul Europei în Dacia, prin secolul al 6-lea. Mai târziu trecură Dunărea sub comanda lui *Asparuc*, și se aședară la sud de acest fluviu, unde locuiau mai de mult Slavi. Cu înecetul Bulgarii pierd obiceiurile lor barbare, primind pe acele ale Slavilor, cu cari chiar se contopesc. Prin veacul al 9-lea ei se creștină prin stăruințele și învățăturile ucenicilor lui *Metodiu și Ciril*. Tot la Dunărea ea veni ră în atingere cu Românii cari locuiau pe malul stîng al fluviului, cum și cu aceia, cari trăiau pe lînga munții Balcani; Bulgarii formară chiar împreună cu dînșii un *Imperiu-romăno-bulgar*. Românii, cari erau creștini prin originea lor, primiră limba Slavonă ca limbă bisericească; ea rămase ast-fel multe vécuri încă. Imperiul bizantin din

Navalirea barbarilor

răsărit nu vedea cu ochi bun această unire între două popore și luptă să desființeze imperiul, ceea ce și făcu la 1018. Dar la 1185 imperiul româno-bulgar fu din nou încheșat în urma răscolului Slavilor sub conducerea a doi frați români *Asan și Petru*. Din familia acestora, numită și dinastia ¹⁾ Asanilor eșiră mai mulți împărați; iar cel mai însemnat a fost *Ioniță* (1197—1207). Acesta câștigă multe victorii în contra împăraților Bizantini și mai târziu în contra Francezilor, care luase în stăpânire *Constantinopolul*. Papa îl întorse la religiunea catolică, iar în schimb Ioniță fu încoronat ca *împărat al Bulgarilor și al Românilor* la 1204.

După moartea lui Ioniță, imperiul româno-bulgar dură încă până la 1389, când Bulgarii cădură sub stăpânirea Turcilor.

NĂVĂLIREA UNGURILOR

Ungurii sunt un popor de năm mongol ca și Hunii, Avarii și Bulgarii. Pe la 830 d. Chr. ei năvălesc în țera numită pe atunci *Atuluzu*, care se întindea la răsăritul Macedoniei și în Basarabia. Nu rămaseră mult timp în aceste locuri, fiind atacați și crunt bătuți de Bulgarii în unire cu un alt popor, *Peceneghii*. Atunci o parte dintre Unguri ocupă Transilvania și munții Carpați, unde locuiau Românii; mai târziu se aședară în *Panonia* sau Ungaria de astăzi, unde se organizară, formând țera ungurească și botezându-se în religia catolică la anul 1000 după Christ.

Românii trăiesc de atunci și până astăzi în vecinătate cu Ungurii. Aceștia nu slăbiră o dată persecuțiunile dușmănoase împotriva poporului român, care ținea cu orice preț să nu-și schimbe legea și limba sa.

¹⁾ Familie domnitore.

După năvălirea Ungurilor, Româniî mai îndurară năvălirile a trei popóre, anume: *Peceneghiî* la anul 900, *Cumoniî*, la jumătatea veacului al 11-lea și în sfîrșit prin vécul al 12-lea *Tatarî*, un popor sélbatec și de același ném ca Huniî. Mai multe vécuri găsim pe domniî româniî în luptă cu acest popor.

Am vădút că timp de *o mie* de ani, neînterupt, ca un lanț se urmară năvălirile barbarilor asupra poporului român. În tot timpul acesta Româniî fură nevoiî să stee ascunși, fără să se póta organiza în stat, să se desvolte și să-și îmbunătățescă traiul.

Intocmai cum după furtună nourî pier, lésând iarăși cerul senin și sórele mereu strălucitor pe cer, tot ast-fel pieriră cu timpul hordele cotropitoare ale barbarilor și Româniî remaseră în țera lor, unde se desvoltară cu încetul, ajungënd un popor liber, ca și cele-lalte popóre vechi ale Europei.

TRIMESTRUL II

Întemeierea principatelor române.

NEGRU-VODA

1290.

Încă înainte de năvălirea Ungurilor Românii din Dacia se organizase în state mici, sau principate, fie-care cu câte un domn, sau voevod. Ei avură de purtat multe lupte și multe suferinți de îndurat, din pricină că nu vroiau să-și schimbe legea și limba lor cu nici a unui alt popor. Pe la 1290 unul dintre domni români, *Tugomir Basarab*, numit mai apoi *Radu Negru*, trecu munții Carpați în fruntea unui mare număr de Români din ducatul Făgărașului în *Muntenia*, numită ast-fel mai târziu după locuitorii, cari se coborîse de la munte. Oprindu-se la *Câmpu-Lung*, *Radu-Negru* își aședă scaunul domniei; apoi uni noul stat cu *Banatul Severinului*, întărindu-și ast-fel puterea. Așa dar *Radu-Negru* este cel întâi domn al *Țerei Românești*. Se cunosc puține fapte sigure din domnia acestui voevod. Se scie însă că a zidit o biserică frumoasă la *Câmpu-Lung*, că a întemeiat episcopia *Râmnicului* la *Râmnicul Vâlcei*, și că

a zidit biserica *Sf. Niculae Domnesc* de la cetatea Curtea de Argeș. Radu Negru a domnit până la 1320. După dânsul mai domni câțiva ani fiul său Ivancu Basarab, căruia îi urmează *Alexandru Basarab*.

ALEXANDRU BASARAB

1330—1360.

Domnia lui Alexandru Basarab e însemnată prin războie. Cel dintâi, cu care a avut de luptat, a fost puternicul rege al Ungurilor, *Carol Robert*, care cuprinsese fără de veste Turnul Severinului. Alexandru Basarab se aședă cu oștirea în munții Gorjului, iar locuitorilor le porunci să se retragă din sate și orașe în ascunzătorile munților. Armata ungară, găsind satele pustii, suferi de lipsă de hrană pentru oameni și pentru cai, încât lesne fu bătută de Români. Carol Robert ceru pace de la Alexandru și oameni, cari să-l scotă din țară pe drumul cel mai scurt. Domnul român, ca să-și resbune de perderile suferite, trimise lui Robert câțiva oameni, cari conduseră pe Unguri pe drumul cel mai lung și mai prăpăstios. Carol Robert fu din nou atacat de Români și armata ungară cu totul înfrântă și răsipită la muntele Paserea. Îngâmfatul rege abia scăpă, după ce ș'a schimbat hainele spre a nu fi cunoscut.

Alexandru Basarab mai avu de luptat și cu regele Serbilor, Ștefan Dușan, care cuprinsese Craiova. Alexandru îl învinse, mai târziu însă se împacă cu dânsul, luându-l chiar de ginere.

După Alexandru Basarab, mai mulți domni slabi ocupară, pe rând, tronul Țerei Românești, până la anul 1386, când veni *Mircea cel Mare*.

DRAGOȘ VODĂ 1349.

Românii din Maramureș, ca și odinioară cei din Făgăraș, trecură munții la 1349 sub conducerea unui voevod numit *Dragoș*. Pricinile acestei strămutări sunt mai multe. Așa ei vroiră să scape de prigonirile Ungurilor, cum și de stăruințele Papei, care vroia să-l întorcă la Catolicism. Pe lângă acesta mai era și dorința celor bogați de a-și întinde stăpânirea asupra unor pământuri mai mari. Românii întemeiară ast-fel și în Moldova un stat, care mai târziu fu mărit și organizat de un domn numit *Bogdan*. Acesta este privit ca cel dintăi domn al Moldovei, precum Radu Negru a fost cel dintăi domn al țerei românesce (sau al Munteniei). Nu se scie bine câți ani a domnit acest Bogdan, pe care povestea îl numesce *Bogdan Dragoș*, dându-i și numele celui d'intăi stăpânitor.

Dupa Bogdan, tronul Moldovei fu ocupat, pe rând, de mai mulți donini puțin însemnați prin faptele lor, pana la 1400, când se sui pe tron *Alexandru cel Bun*.

MIRCEA CEL MARE 1386—1418.

Mircea a fost supranumit și cel Mare din pricina luptelor grele ce avu de purtat cu popoarele megieșe. Sub domnia acestui domn, țera căpătă mult temei prin organizația din lăuntru și prin ore-care siguranță în afară după actul de supunere către Turci, act, prin care Românii câștigară sprijinul celei mai mari puteri a timpului. Tot sub domnia lui, țera românească își întinse mai departe hotarul la răsărit până la Marea Neagră prin alipirea vremelnică a Dobrogiei.

BĂTĂLIA DE PE CÂMPUL MIERLEI

1389.

Popóarele vecine cu țera românească, anume: Sêrbiî, Bulgariî, Bosniaciî și Albaneziî se uniră cu Mircea și cu domnul Moldovei, Petru Mușat, alcătuind

Mircea cel Mare

o armată numerosă, ca să pótă da piept cu Turciî. Arma creștină fu pusă sub comanda lui Lazăr, despotul Serbiei, iar Turciî veniră sub comanda sultanului Murad; ambele oștiri se întâlniră pe câmpul *Mierlei* (în Serbia). Sultanul Murad fiind ucis de un

sêrb, *Miloş Obilić*, puindu-se în fruntea armatei *Baiazid*, fiul lui Murad, creștinii fură învinși. *Baiazid* trimise apoi oștirii în România, dar *Mircea* izbuti să le alunge peste Dunărea.

LUPTA DE LA NICOPOLI MARI (1396) ȘI DE LA ROVINE (1398).

Mircea, învoindu-se cu *Sigismund* printr'un tractat iscălit de amândoi, își unesc armatele și cu ajutor de *Franceji* și de *Bavareji*, pornesc contra lui *Baiazid*. La *Nicopoli Mari* (astă-zi Stari Nikiup) în Bulgaria, se dădu lupta, în care Turcii eșiră învingători. *Baiazid*, nemulțămît cu atâta, vine după aceea în țera românească. *Mircea* trimite în munți pe cei ce nu se puteau lupta și pustiind totul în calea Turcilor, el, cu oștirea sa, îi așteaptă la *Rovine* (jud. Ialomița). Aici Românii câștigă cea mai frumoasă victorie contra puternicului Sultan, care se 'n-tôrse rușinat peste Dunărea.

TRACTATUL LUI MIRCEA CU MAHOMET

1411

Baiazid fu omorît de Chanul (domnul) Tatarilor, *Timur-Lenk*. Între fiii sultanului se iscă atunci luptă pentru domnie și *Mircea* ajută chiar pe unul dintre dînșii, pe *Muza*, care căpătă tronul. Însă nu mult după acesta el fu omorît și înlocuit de fratele seu *Mahomet*. Cu acest nou Sultan *Mircea* încheie tractat, învoindu-se să dea pe fie-care an sultanului câte 3000 de bani roși; iar în schimb, *Mircea* să aibă dreptul de a purta rezboi și de a încheia pace; Țera-Românească să-și aleagă domni după voe; religiunea și legile țe-

reî să fie respectate și să n'aibă Turcii dreptul de a se aședa, nici de a-și face *geami* (biserici turcesci) în Țera Românească.

ALEXANDRU CEL BUN

Domn al Moldovei 1400 — 1433

Acesta nu este un domn războinic, ci se ocupă

Alexandru cel Bun

ca să facă aședăminte, mai cu sémă religioase; întemeiă două episcopii, la *Roman* și la *Rădăuți*; făcu școli pentru preoți, înlesni dezvoltarea comerciului ș. a. Pentru a fi liniștit din partea vecinilor, Alexandru se pune în legătură cu Polonii și chiar se închi-

nă ca vasal, adică supus regelui *Vladislav*. Mai târziu luă în căsătorie pe *Ringala*, sora regelui. Alexandru, ajută pe Vladislav cu bani, și îi trimise 400 soldați, cari învinse pe Teutonii la *Marienbourg*.

Către sfârșitul domniei, Alexandru se unesce însă cu Svidrigelo, ducele Lituaniei, contra lui Vladislav, dar fu bătut.

El muri la 1433.

VLAD DRACUL (1430—1446). IOAN CORVIN.

Vlad Dracul, fiul lui Mircea, se urcă pe tronul Țerei Românești (Munteniei) după multe lupte cu rudele sale. El închină țera lui Sigismund, regele Ungariei. Vlad domni în două rinduri și prin lupte numeroase aduse sărăcie țerei și morțe multor locuitori. Era pe timpul domniei lui un general vestit la Unguri, *Ioan Corvin de Huniade*, român prin nascere, dar foarte credincios regelui Ungariei.

El a fost în stare să învingă pe Turci în câte-va rinduri. Fiind că Vlad se unia când cu Ungurii, când cu Turcii, Corvin îl scose din domnie și dete tronul lui *Dan III*. După trei ani Vlad căpătă din nou domnia și ajută pe Unguri în contra Turcilor. În lupta de la *Varna*, la 1444, creștinii însă fură cu totul bătută de Turci, ear Corvin în fuga sa prin Muntenia, fu prins de Vlad și închis.

Scăpând Corvin, el înlocui iar pe Vlad prin *Dan III*.

După acesta urmă Vlad III și apoi Vlad IV fiul lui Vlad Dracul.

VLAD ȚEPEȘ

Domn al Munteniei 1456—1462. 1476—1477.

Vlad IV fu supranumit Țepeș, pentru că avea obiceiul de a pedepsi pe vinovați trăgându-i în țeapă.

După cele ce se povestesc despre domnia lui, se poate dice că era un om crud peste măsură. Așa, pentru ca să aducă orînduială și siguranță în țară, se dice c'a ucis vr'o 20000 de oameni, între cari erau chiar femei și copii!

Vlad Țepeș

El găsi țera într'o stare foarte umilită. Nu numai că se plătia Turcilor un tribut în bani, dar trebuia să le dea și câte 500 copii pe fie-care an. Vlad voia să scape țera de această rușine și se puse în înțelegere cu Matei Corvin, regele Ungariei. Sultanul Mahomet II, ațînd, trimise oștire în țera românească. Țepeș ese învingător și trage în țepă un mare număr dintre Turci și chiar pe comandantul lor, Hamza-Pașa.

Atunci Mahomet II plecă singur în contra domnului român. Din nenorocire Țepeș fiind atacat în același timp și de domnul Moldovei, *Ștefan cel Mare*, își împărți armata în două părți: o parte sub conducerea unui general, o trimise în contra lui Mahomet, iar el porni contra lui Ștefan. Fiind bătut în ambele părți, Țepeș fugi în Ungaria.

În locul lui, Turcii pun domn pe *Radu cel Frumos*; Ștefan îl alungă și pune pe *Laiot Basarab*; acesta dându-se la urmă în partea Turcilor, Ștefan aduce în locul lui de a doua oră pe Vlad Țepeș, care nu mai domnesce de cât un an.

NÉGOE BASARAB.

Domn al Munteniei 1512—1521.

Dintre domniile cari au urmat lui Vlad Țepeș, până la *Mihail Vitezul*, cronicile pomenesc mai cu seamă pe Négoe Basarab ca unul dintre domniile cele cu mai mare evlavie. Domnia acestuia se însemnă prin o deosebită îngrijire dată bisericeii române. Négoe Basarab cheltui sume foarte mari zidind mănăstirea de la *Curtea de Argeș*. La această măreță catedrală a lucrat *Mășterul Manole*, cel cunoscut prin legendă. Tot Négoe aduse de la muntele Atos moștele *Sfintului Nifon*. El dă bani pentru mănăstirile de la muntele Atos, Sinaia, Constantinopole și Ierusalim. Sub domnia lui veni ră o mulțime de călugări greci, de se aședară prin mănăstirile românești.

Négoe Basarab a fost om cu știință de carte și a scris chiar niște învățături pentru fiul său *Teodosie*, care-l urmă la tron.

STEFAN CEL MARE

Domn al Moldovei 1457- 1504.

Ștefan era în vîrstă abia de 22 de ani, când se urcă pe tronul Moldovei. Cea dintîi grijă a lui a fost ca să-și alcătuească o oștire numeroasă și bine o-

Ștefan cel Mare

rînduită. De aceea el o împărți în cete de câte o sută, înarmându-le bine; dă arme și țeranilor, din cari își întocmește glótele.

În cel dintîi an al domniei avu lupte cu Ungurii și cu Polonii, vroid să prindă pe *Petru Aron*, care ucisese pe *Bogdan*, tatăl lui Ștefan. După aceea, ca să-și

mărescă țera, luă cetatea *Chilia* de la *Vlad Țepeș*, domnul Munteniei, tocmai când Țepeș fusese atacat și de Turci. Acesta a fost o greșelă mare din partea lui Ștefan, mai întei, pentru că Vlad îl ajutase să capete domnia și apoi pentru că asemenea lupte aducea slăbirea ambelor țări române și înlesnea Turcilor de a subjuga pe Românii.

LUPTELE LUI ȘTEFAN LA BAIA, LA LIPINȚI ȘI LA SOCI.

La 1467 regele Ungariei Matei Corvin năvăli în Moldova, însoțit de Petru Aron, pe care vroia să-l puie pe tron.

La *Baia* (Jud. Suceva), se dădu o bătălie, în care Ștefan cel Mare eși biruitor. În anul următor Ștefan năvăli în Ardél, Matei Corvin ceru pace și dădu lui Ștefan două cetăți: *Ciceiu* și *Cetatea de Baltă*.

În același an Ștefan învinse pe *Maniak*, chanul Tatarilor, la *Lipinți* (în Basarabia). El aduse cu sine și ucise o mulțime de tatarii prinși în război, între cari se afla și fiul chanului.

Pe vremea aceea cele două țări române nu trăiau în pace.

Așa Ștefan își pusese în gând să cucerească Muntenia și la 1471 atacă pe Radu cel Frumos și îl învinse la *Soci* (Jud. Brăila), apoi la *Cursul Apei* (Jud. R.-Sarat). Radu fu urmărit de Ștefan până'n București. De aici el fugi la Turci, iar Ștefan prădă Bucureștii, luând cu sine nu numai averile, ci și pe soția și pe fica lui Radu. În locul acestuia puse domn pe Laiot Basarab.

LUPTELE CU TURCII.

În toamna anului 1474 Moldova fu atacată de o mare oștire turcă sub comanda lui *Soliman Pașa*. Ștefan avea prea puțină armată, ca să lupte în câmp deschis cu Turcii; de aceea îi atrase în *Valea Racovei* jud. Vaslui, pe apa Bârladului și ajutat de locurile cele rele și strâmte, cum și de o pîclă grosă, el atacă pe Turci și-i risipi, câștigând ast-fel cea mai strălucită izbîndă din domnia sa (1475).

În urma acestei victorii Ștefan resplăti pe oșteni dînd pămînturi la cei saraci și pe unii făcîndu-i *no-bilî*, adică *boeri*.

Sultanul *Mahomet*, ca să-și rezbune, veni el singur contra lui Ștefan, cu o armată uriașă, ajutat și de domnul Munteniei, Laiot Basarab. Oștenii Moldoveni fiind puținii de tot la număr, pentru că țărani părăsise pe Ștefan, ne voind să iee parte la luptă, Ștefan fu învins la *Valea Albă* (Jud. Némț) la 1476 și silit să fugă în Polonia. Armata turcă era însă chinată de fîme și de ciumă și Mahomet se grăbi să iese din Moldova. Ștefan se folosi de această împrejurare și fiind ajutat de Vlad Țepeș, atacă pe Turci, când ei se pregăteau să treacă Dunărea și li aduse pagube foarte mari.

LUPTA DE LA CODRUL COZMINULUI

În anul 1497 Albert, regele Poloniei, sub cuvînt că vrea să apere Chilia și Cetatea Albă în potrive Turcilor, intră cu oștire în Moldova și încunjură cetatea Suceva. Neputînd s'o cuprindă după 3 luni de atac, Albert ceru pace, și primi condițiunea pusă de Ștefan, ca să se întorcă pe drumul pe unde venise. Însă nu se ținu de cuvînt, ci apucă pe alt drum, jăfuind țera din cauza lipsei de hrană. Ștefan sciind că Albert avea să treacă prin *Codrii Cosminului*, po-

runcesce să se taie copaci și-l dobóră asupra oștirei polone, în momentul când ea intră în codru, așa că Polonii au fost înfrânți cu totul. Acesta a fost răzburarea Domnului moldovan. Mai târziu Ștefan năvăli în Pocuția și o prădă, dar fără s'o pótă alipi la Moldova.

* *

Ștefan cel Mare móre la 1504, după o domnie plină de lupte vitejesc. În timpul domniei sale, Ștefan, care era un om fórtă cucernic, zidi un mare număr de biserici și mănăstiri. Corpul lui s'a îngropat la monăstirea Putna, zidită de dēnsul.

Dupa Ștefan urmăză fiul seu Bogdan cel chior și apoi fiul acestuia Ștefănița sau Ștefan cel tēnēr, care domnesce pâna la 1527, când se sue pe tron Petru Rareș.

PETRU RAREȘ

Domn al Moldovei. 1527—1538. 1541—1546.

În anul când se urcă pe tron Petru Rareș, erau mari tulburări în Ungaria, de curând supusă de Turci. În acel timp urmau lupte pentru tron între Ferdinand, trimis în Ungaria de împăratul Germaniei și între Zapolia, care era pus de Turci. Petru Rareș vroi să se folosescă de această împrejurare trecu în Transilvania și înaintând mai departe, bātu pe Ferdinand la *Feldióra*. Această victorie mulțami și pe Turci și pe Zapolia, care fusese alungat de Ferdinand în Polonia.

Totuși Petru neputēnd să cucerească Transilvania, își îndreptă privirea către Polonia și atacă Pocuția, provincie stăpinită de Poloni, dar în lupta de la *Obertin* Petru fu învins.

Sigismund, regele Poloniei, se plânse Sultanului contra lui Petru Rareș, care se împacă cu Ferdinand.

Acesta vădându-se dușmănit și părăt Turcilor de Poloni, îi trimise soli, făgăduindu-î tot odată două castele din Transilvania. Zapolia descopere niște scrisori a lui Petru către Ferdinand și le comunică Sultanului. Și de ore ce Petru nu plătia regulat nici tributul către Pörtă (Turcia), Sultanul Soliman îl scose din domnie, punând în locul lui pe Ștefan Lăcustă la 1538.

Petru Rareș

După trei ani, Petru Rareș recăpătă tronul mărind tributul către Turci la 12000 de galbeni și primind încă și alte condițiuni umilitoare. Totuși el îi dușmănia pe ascuns. Așa, când se iscă un război între Turci și Unguri, Petru ajută pe aceștia din urmă cu sume mari de bani. Biruința eși din partea Turcilor. Dar Petru știuse a se areta credincios Sultanului și acesta chiar îl ajută să recapete cele două

orase : Ciceul și Cetatea de Balta răpite de Zapolia. Se

înțelege că în schimbul prieteniei Turcilor cereau mereu

sume foarte mari de bani, pe cari Petru le plătia de pe spetele Moldovenilor săraciți cu totul din pricina rezbóelor.

Petru Rareș muri la 1546 și fu îngropat în mănăstirea Probota, cea rezidită de dânsul.

După Petru Rareș urmează fiu seî Ilie și Ștefan, apoi un șir de domni puțin însemnați până la Ion Vodă cel cumplit.

ION VODĂ CEL CUMPLIT

Domn al Moldovei 1572—1574.

Ion Vodă cumpărase tronul de la Turci cu bani.

Ion Vodă cel cumplit

El, ca și Vlad Țepeș, se deosebi la începutul domniei prin cruzimi mari, mai ales față de boeri și de popl. In schimb, cu țărani era blând și aceștai

chiar îi purtau iubire și credință. Acum tronul ajunsese un negoț în mâinile Turcilor și fiind-că Petru Șchiopul oferia o sumă de bani mult mai mare, Sultanul ceru și de la Ion Vodă aceeași sumă. Domnul însă nu se supuse, ci strînse oștire ca să'și apere țera. În trei rînduri Ion învinse pe Turci, dând dovezi de mare bărbăție în luptă. El ajunsese chiar să pue domn în Muntenia pe un boer, *Vintilă*. Dar izbânda nu ținu mult. Turcii, ajutați de Tataři, veniră din nou în țeră. Ion cel Cumplit, fiind dușmănit și trădat de boeri, fu învins de Turci la *Cahul* și ucis în chip îngrozitor. Turcii mai jefuiră apoi țera, până ce aduseră pe locuitorii la sapă de lemn.

Timp de mulți ani, până la Vasile Lupu, tronul Moldovei e ocupat de mai mulți domni slabi, cei mai mulți cumperând tronul cu bani de la Turci și domnind foarte puțin timp.

MIHAÏ VITEZUL

Domn al Munteniei. 1593—1601.

Înainte de a se sui pe tron, Mihaï fusese ban al Craiovei. Alexandru Bogdan, domnul Munteniei de pe atunci, îl osîndi la mörte bănuindu-l că ar vrea să-l răpescă tronul. Însă calăul, care fusese rob al lui Mihaï și îi era recunoscător pentru o veche binefacere, lepădă securea, în momentul când trebuia să-l ucidă. În urma acestei întâmplări Mihaï fiind ertat, se duse la Constantinopole, unde căpătă domnia de la Sultan la 1593.

Țera era pe atunci foarte apăsată de Turci. Aceștia, sub cuvînt că fac negoț, se încuibase în Muntenia, ca și 'n Moldova, deși după tractat n'aveau dreptul să se așede în țeră. Boerii și chiar domni se împrumutau cu bani de la dînșii și astfel Turcii, fiind stăpîni pe bani, erau stăpîni și pe putere. Cum se urcă pe tron, Mihaï se puse în înțelegere cu Sigismund Batori, principele Transilvaniei și cu Aron,

domnul Moldovei, de a lupta în contra Turcilor. În-
dată după aceea, el dădu poruncă de se tăiară toți
Turcii din Bucuresci. Plecă apoi cu oștire spre cetatea

Mihail Viteazul

Giurgiu, (pe Dunărea) pe care-o cuprinse, luă apoi
cetățile Hârșova, Silistra și altele. Turcii veniră
în potrivea lui, dar Mihael eși învingătoriu și se 'ntorse
încărcat de prădă.

LUPTA DE LA CĂLUGĂRENI

1595.

Sinan-Paşa cu o armată mare trecu Dunărea, ca să pedepsască îndrăzneala noului domn.

Mihaî avea abia vr'o 8000 de soldaţi şi nu putu să opriască pe Turcii de a trece fluviul. După ce mai adună oşti până la 16000 de ómeni, Mihaî se retrase la *Călugăreni*, (jumătate de drum între Bucureşti şi Giurgiu). Aici au trebuit să facă Români şi domnul lor adevărate minuni de vitejie, ca să éasă biruitori, când Turcii erau de éece orî mai mulţi; dar şi dintre Români mulţi. acoperiau câmpul de bătae. Cu puţina oştire ce-i rămăsese, Mihaî se retrase spre Târgovişte, aşteptând ajutore din Transilvania. În acel timp Sinan-Paşa prădă ţera şi puse chiar un turc, ca domn în Muntenia. Sigismund Batori, principele Transilvaniei şi Ştefan Răsvan, domnul Moldovei, trimiseră ajutore lui Mihaî. Lângă Târgovişte se dădu o nouă luptă, în care Turcii fură sfărmaţi şi goniţi către Dunărea. Cu multe perderi şi cu mari greutăţi ei putură trece fluviul. Sinan Paşa era mulţămît, că scăpase macar cu viaţa.

MIHAÎ CUPRINDE ARDÉLUL ŞI MOLDOVA

1599.

Sigismund Batori predase Transilvania unui văr al său, cardinalul Andrei Batori. Rudolf, împăratul Germaniei, era nemulţămît de schimbările întîmplate şi Mihaî ştiu să se folosească de această nemulţămire. El trecu munţii cu învoirea împăratului şi cuprinse Ardélul (Transilvania) în urma unei lupte cu Ungurii, în care eşi învingători. Pe când Mihaî se pregătia să iee în stăpînire ţera, află că Sigismund

Batori stă gata să vie în contra lui, ajutat de Poloni și de Ieremia Movilă, domnul Moldovei. În același timp în Muntenia năvălesc o cătă de Turci, cari pradau țera. Contra acestora Mihaï trimite pe fiul său, *Pătrașcu Vodă*, întărindu-l chiar ca domn în București, iar el pornesce spre Moldova, unde bate și alungă din domnie pe Ieremia Movilă. Astfel Mihaï uni Moldova și Muntenia sub domnia sa. Dar cucerirea dură puțin timp. Împăratul Rudolf nu vedea cu ochi bunî mărirea neașteptată a lui Mihaï. În Transilvania erau nemulțămiri pe, de o parte între Unguri, ațîțați de ómeniî împăratului, de altă parte între țăraniî Românî, pe cari Mihaï îi nemulțămise prin asprimea purtării sale și prin sprijinul ce da Ungurilor. Rudolf trimise atunci pe generalul *Basta*, ca să ocupe Transilvania. La 1600 Mihaï avu cu Basta o luptă crincenă la *Mirăslău*. Domnul român, fiind învins, se 'ntorse în Muntenia. Aici însă primește vestea că Sigismund Batori și Ieremia Movilă înainteză contra lui. Cum putu, strânse în grabă oștire și întimpină pe dușmani la rîul *Telejănu*, unde este iar bătut. Dilele de glorie a lui Mihaï se stinseser.

CĂDEREA ȘI MÓRTEA LUI MIHAÏ

Cu luptă de la Mirăslău începuse căderea lui Mihaï. Din momentul când fușese învins de Batori, el perdu orî-ce speranță de a se mai rădica. Eroul de altă dată rămăsese fără patrie și fără sprijin. Ne avînd încotro să se îndrepte, se duse decî la Rudolf, împăratul Germaniei. Acesta cunoscea bine pe Mihaï și vîdîndu-l în nevoie, căută să se folosescă de vrednicia lui în potriua dușmanilor săi. Îl impacădar cu generalul Basta și-l trimise pe amîndoi în contra lui Sigismund Batori, care umbla să cuprindă din nou Transilvania. La *Goroslău* Batori fu învins de Mihaï și de Basta.

Dar și acum Mihaï avu o tristă răsplată. Basta nu putea să-î erte vechea dușmănie și temându-se tot odată pentru viitor, trimise pe un căpitan *Iacob Bori* cu câți-va soldați, cari uciseră pe Mihaï în cort, la 1601. Astfel pieri domnul cel mai vitez al țerii românesce.

După ce înălțase țera la culmea gloriei, Mihaï o lăsă tot așa de mică și de saracă ca și înainte de dinsul. Pricina era că Mihaï n'a fost nici odată stăpîn pe o armată numerosă și bine orînduită, el avea mai ales oșteni străini, cu plată, fără nici o dragoste pentru țară; apoi Mihaï nu era iubit de țeranî, cu care se purtase aspru, căutând să mulțămescă pe Ungurî, așa că perdu și iubirea țeranilor din Ardél, fără s'o capete pe acea a Ungurilor. Țeranîi din Muntenia urau pe Mihaï mai ales, pentru că în-tărise prin lege *șerbia*, adică făcuse ca ei să fie robî la boerî pe totă viața.

Urmașii lui Mihaï sunt domni fara însemnatate pană la Matei Basarab.

MATEI BASARAB ȘI VASILE LUPU

1633—1654.

Matei în Muntenia și Vasile Lupu în Moldova, domnesc în același timp. Domnia lor este o dușmănie și o luptă neîntreruptă a unuia contra celuilalt. Matei era un om înclinat spre fapte bune și ură din suflet pe Turci; Vasile Lupu, Albanez din naștere și grec prin creștere, era, din contra, ambițios și crud, el făcea totul prin Turci, căroră le răsplătia serviciile cu sume mari de banî.

Vasile Lupu vroia să cucerească Muntenia pentru fiul său; de aici se iscă un șir de lupte între ei. Oștirile amîndurora nu erau bine întocmite, de aceea ei se serviau mai mult de soldați străini, plătiți și cari

se resculau, îndată ce nu primiau solda regulat. Vasile Lupu care, după cum am arătat, căpătase prin banii sprijinul Turcilor, porni cu armata sa și cu ajutorul Tătarilor, ca să ocupe Muntenia. Matei însă nu era omul, care să fugă de luptă. La *Ojogeni* (pe râul Prahova) se dădu întâia bătălie între cei doi domni, și apoi la Nănișori la 1639 și Matei eși biruitorii.

Matei Basarab

La 1651 Domnul Munteniei, pentru a scăpa de dușmanul său, ajută și sprijini pe *Gheorghe Stefan*, care ocupă tronul Moldovei, alungând pe Vasile Lupu. Acesta, căpătând ajutor de la ginerele său, *Timuș*, hatmanul Cazacilor, se întorse în contra lui Gheor-

ghe Ștefan. Aprópe de Iași avu loc o bătălie, pe care Vasile Lupu o câștigă și care-l făcu să capete iar tronul. Nu mult după aceea el porni din nou contra lui Matei. La pârăul *Finta* (jud. Ialomița) se dă o bătălie crâncenă între armatele românesce (1653). Victoria eși tot din partea lui Matei. Vasile Lupu scăpând

Vasile Lupu

cu mare greutate, fu înlocuit definitiv de Gheorghe Ștefan la 1654. Matei mai domni puțin după acesta; el muri amărit de rescótele soldaților săi și chinuit de o rană, pe care o căpătase în război.

Astfel vedem țările românesce slăbite și sărăcite, deși

amëndouë aveau domnî iscusiî şi pricepuî. Sub domnia lor cu tôte acestea se făcură multe aşedămintе folositore ţerii. Se introduse *tipografia* şi pentru întâia dată s'au tipărit cărţi bisericescî în ţeră. S'a scos limba slavonă din biserică, poruncindu-se ca slujba să se facă în limba românească. S'au întemeiat multe şcoli, în care se 'nvêta românesce, grecesce şi slavonesce. Mănăstiri şi biserici s'au zidit de asemenea multe. Aşa : la Iaşi au rămas din timpul lui Vasile Lupu bisericile *Trei-Ierarhi* şi *Golia*. Sub domnia lor se făcură şi se tipăriră legi nouë în ambele ţeri.

Un rău obicei înşă era că domniî se încunjurau de greci, cari ocupau cele mai înalte demnităţi şi strângeau averi mari pregătind sërăcia ţerii şi domnia Fanarioţilor.

CONSTANTIN BRÂNCOVÉNU

Domn al Munteniei. 1688—1714.

Nici-un domn n'a costat atâta de mulţi bani pe ţeră ca Brâncovénu. Orî de câte orî era ameninţat să përdă tronul, el dădea Turcilor sume mari. Cu tôte aceste se purtă totdeauna vicién faţă cu dênşii, închinându-se mai înteiû Nemţilor, căror le împărtăşia tot ce scia despre planurile Turcilor, ear mai târziu Ruşilor.

Astfel pe timpul domniei lui, iscîndu-se un război mare între Ruşi şi Turci, el se înţelese în taină cu Petru cel Mare, Ţarul Rusiei, primind chiar bani de la dênşul pentru proviziuni. Cu tôte aceste temându-se de Turci, Brâncovénu întorse banii Ţarului şi nu luă parte la război. Ruşii fură bătuti la Stănileşti la 1711 şi încheiară pace cu Turcii. Constantin era duşmănit şi părit Porţei şi de Ruşi, şi de Domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir şi de ambasadorul

Franciei. Mai înainte fusese pârât chiar și de regele Suediei, Carol XII, care se adăpostise pentru cât-va timp în Basarabia.

Constantin Brâncovénu

Sultanul, sigur acum de necredința lui, trimise un pașă, care prinse pe domn și-l duse la Constantinopole, împreună cu totă familia și averile sale. Aici Brâncovénu fu ucis împreună cu patru fiți ai săi.

CONSTANTIN CANTEMIR

Domn al Moldovei. 1685—1691.

Constantin Cantemir avu de luptat cu Poloniî, cari jefuiră țera sub regele lor Sobieski. Se povestesc că acesta voind să cuprindă cetatea Némțuluî, luptă câte-va zile contra a 18 plășei, cari o apărau cu o vitejie fără samăn. Cantemir mai avu multă greutate, ca să stârpescă și tălharii ce se înmulțise foarte mult pe atunci. Din pricină că punea dări multe asupra țerei nemulțami pe o parte din boeri, cari în frunte cu *Miron Costin*, stăruiră la Constantin Brâncovănu, ca să-l restorne; dar Cantemir descoperindu-î osândi la morțe pe Miron Costin, vestitul cronicar al Moldovei.

În ziua când trebuia să îngrope pe soția sa, Costin fu rădicat, adus la Iași și ucis.

DIMITRIE CANTEMIR

Domn al Moldovei. 1710—1711.

Dimitrie Cantemir a fost pus pe tronul Moldovei de Turci. Cu toate acestea, când a izbucnit războiul dintre Ruși și Turci, el se înțelese în taină cu Petru cel Mare, ca să ajute pe Ruși cu proviziuni. Rușii fiind bătuti la *Stănilești*, Cantemir, după un singur an de domnie, fugi la Curtea lui Petru, unde fu foarte bine primit. Dimitrie Cantemir era un domn cu multă știință de carte, el a scris mai multe cărți în deosebite limbi, între care o amănunțită *descriere a Moldovei* în latinesce.

FANARIOȚII

Sub numele de Fanarioți se înțelege un șir de domni, cari au stăpânit mai bine de o sută de ani

Dimitrie Cantemir

ambele țări. Numele acesta le vine de la o mahala din Constantinopole, *Fanarul*, unde locuise familiile celor dintâi domni fanarioți. Fărte puțin dintr'ênșii s'au deosebit prin ore-care bună-voință pentru țără, iară toți ceilalți au fost ómenii fărte nesățioși. Fiind străini de țera noastră, ei n'aveau nici-o tragere de inimă pentru dênșă, nici-o milă pentru poporul sêracit; trebuind să dea mereu banii Turcilor, ca să-i ție pe tron, împovorau mereu poporul, iscodind pe fiecare și alte dări, fără să ție șemă că țera ajunsese de tot sêracă. Și pe când țeraniș erau lipiți pămêntului, Domniș fanarioți trăiau în cel mai mare lux și strângeau încă averi pentru zile grele. Țeraniș

ne mai având la urmă cu ce se hrăni, fugiră mulți peste Dunăre, prin Serbia și Bulgaria, și așa de mulți, încât devenise o primejdie pentru domniul fanarioților, cari nu mai aveau de la cine strânge dări. De obiceiul aceștii domni stăteau foarte puțin pe tron: domnia fiind un negoț, cu care se putea câștiga mult, își făceau concurență; pentru a pune mâna pe tron, ei încărcau de averi pe toți vizirii și pe toate pașalele Sultanului. Câtă muncă a trebuit pentru ca ogórele românesce să scótă bani, și tot bani...

Acéstă stare îngrozitoare ținu până la 1821, când revoluția puse capăt domniilor fanariote.

În ceea ce privesce cultura, este însă de observat că sub fanarioți se făcură multe școli, dar mai ales grecesce. De ele se folosiau numai boerii, cari începură a învăța limba franceză, ceea ce înlesni mai târziu introducerea civilizațiunii.

CONSTANTIN MAVROCORDAT--REFORMA SA.

1730—1769.

După mórtea lui *Neculai Mavrocordat*, cel dintâi domn fanariot din Muntenia, boerii aleseră la 1730 pe *Constantin Mavrocordat*. El avu domnie lungă, ocupând de 6 ori tronul în Muntenia și de 4 ori în Moldova. Ca domn fanariot, el căpătă tronul, se'nțe lege, cu ajutorul Turciei, și pentru acesta trebui să cheltuiască mulți bani. Țera era sêracă de tot și o mare parte dintre țăranii, după cum scim, fugise peste Dunăre de gróza birului și a lipsei.

Domnul era foarte îngrijit: era mare lipsă de ómenii, așa că n'avea cine să munciască și să plătiască dările. Constantin Mavrocordat făcu atunci o reformă, prin care dădea voe țăranilor de a se rescumpăra din șerbie și le ușura puțin și birul. Boerii se împotriviră la 'nceput, însă Domnul scóse un fir-

man de la Pórtă, prin care i se poruncia să iee măsuri, ca să re'ntórcă norodul fugit din țéră. Tot sub Domnia lui Constantin Mavrocordat preoții fură siliți să învețe carte, căci cei mai mulți nu sciau de loc să cetiască românește.

În timpul domniei lui izbucni un rezboi între Turcia și între Rusia unită cu Austria. Rușii ocupară țera.

Turcii eșind învingători, Austria trebui să înapozeze Oltenia, care fu din nou alipită la Muntenia.

GRIGORIE GHICA. RĂPIREA BUCOVINEI.
1775-1777.

Sub domnia lui Grigorie Ghica, Moldova suferi o mare pierdere. Austria, făgăduind Turciei ajutor în contra Rușilor, ceru în schimb de la sultan să i se dea Bu-

covina. Împăratul trimise la Constantinopole o hartă falsă, arătând că Bucovina este o mică bucată de pământ și asupra căreia are drepturi străvechi. Ca cererea să se îndeplinească mai lesne, el nu cruță nici bani și nici darurile pentru viziri și pașalele Sultanului. *La 1777 Bucovina fu cu desăvârșire dată Austriei*, care o stăpânește și astăzi.

Boerii protestară în zadar contra acestei strigătoare nedreptăți. Sultanul, ca să se asigure cu totul din partea domnului Moldovei, pe care-l bănuia că stă în înțelegere cu Rușii, trimise un pașă la Iași, cu însărcinarea să ucidă pe Grigorie Ghica, ceea ce se și întâmplă în același an cu răpirea Bucovinei.

La beilic, în Iași, se află o statuie, care amintesc uciderea lui Ghica.

PIERDEREA BASARABIEI

1812.

La 1812 Rușii încheieră pace cu Turcii, pe care-i învinsese într'un război de câțiva ani. Rușii cerură să li se dea amândouă principatele românești, dar în urmă, de teama războiului cu Franța, se mulțumiră cu Basarabia, adică jumătate din Moldova.

Napoleon I, împăratul Francezilor, înștiințase încă dinainte pe dragomanul turcesc *Dimitrie Moruzi*, ca să nu dea nimic Rusiei, de orice el pornește cu războiul asupra-î. Basarabia ar fi putut fi scăpată din mâinile Rușilor, dar Moruzi, fiind plătit de Ruși, nu arată nimic Sultanului, și Moldova rămase lipsită de cea mai frumoasă parte a ei. Mai târziu Sultanul, descoperind trădarea lui Moruzi, îl osândi la moarte, dar prin uciderea lui, Moldova nu câștigă nimic.

Se părea, după răpirea făcută de Austria și de Rusia, că Moldova era să fie ștersă de pe harta

Europei. Lucrul acesta nu se întâmplă, și Moldova avea să vadă încă zile frumoase.

Tocmai la 1856 Rusia înapoiă Moldovei partea de sud a Basarabiei, însă nu pentru tot-de-auna.

ION CARAGEA ȘI SCARLAT CALIMAH 1812—1819.

Caragea în Muntenia și Calimah în Moldova, domniri în același timp, fiind puși de Pörtă pentru o

Ioan Caragea

perioadă de 7 ani. Ca domni fanarioți, domnia lor însemnă de asemenea un timp de biruri grele și de grele nevoi pentru țară.

4 ..

Acești domni însă au făcut și bine țărilor românești, înzestrându-le cu câte o *pravilă*, sau *codice de legi*,

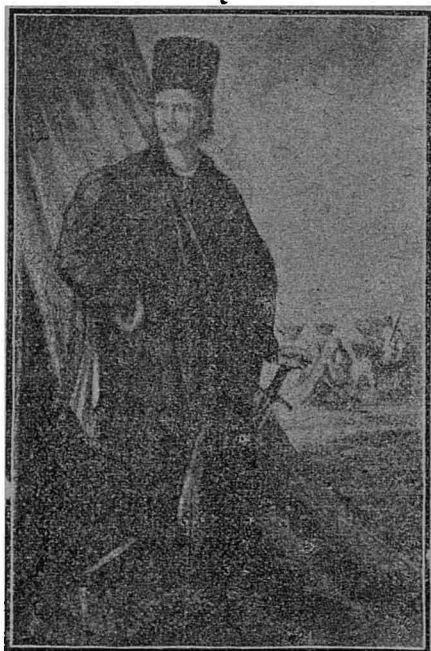
Șerlar Calimah

întocmit după legile Austriei. Ele erau scrise în limba grecească și au fost aplicate până la Cuza Vodă.

SEMESTRUL III.

Mișcarea națională a lui Tudor Vladimirescu.

La 1821, pe când domnia în Moldova *Mihail Șuțu* iar în Muntenia *Alexandru Șuțu*, se întâmplă o răscolă a Grecilor în potrive Turcilor. Ei întemeiază

Tudor Vladimirescu

o societate numită *Eteria*, cu scopul de a lupta pentru mântuirea lor de jugul turcesc. Răscolă se întinse în totă împărăția turcescă. În România ea fu condusă de *Alexandru Ipsilante*, fiul lui Constantin Ipsilante,

un fost domn al Munteniei. El venise din Rusia în Moldova anume pentru a ațîta pe Greci și a aprinde pretutindeni scînteele revoluției. Rusia sprijinia pe ascuns această mișcare îndreptată în contra Turciei. În Muntenia Ipsilante puse ca conducător pe *Căpita-*

Alexandru Ipsilante

nul Iordachi. Însă în timp ce Grecii se răsculase în potri-va Turcilor, țărani români se răscolă în potri-va Grecilor, de la care îndurase atâtea suferinți timp de 100 de ani.

Capul mișcării naționale a Românilor a fost *Tu-*
dor Vladimirescu, un tânăr ofițer din armata căpita-

nului Iordachi. Tudor, în loc să răscole pe Greci, după cum avea ordin de la Ipsilante, răscolă pe țeranii din Oltenia. Ei se strâng tot mai mulți în jurul curajosului oltén, căruia i dau chiar numele de «domnul Tudor.» Din Oltenia răscola se întinse în toată țera. Ipsilante, înspăimântat de puterea ce căpătase Tudor, cercă să-l atragă în partea sa; dar olténul respinse cu mândrie propunerile lui Ipsilante, răspunzându-i, că nu România este țera Grecilor și că nu pentru densii se vor lupta Români. Ipsilante nu putu să-l erte această îndrăznală și, pe când Tudor se afla cu ómenii lui la Golești, fu ucis de câțiva greci conduși de căpitanul Iordachi. Ast-fel muri Tudor Vladimirescu, după ce a grăbit mântuirea țărilor românesce de jugul fanarioților. El a căzut jertfă iubirei sale pentru popor, dar a lăsat un nume neșters în istoria nămului său.

Ipsilante nu izbuti nimic: Grecii fură învinși de Turci, la mănăstirea *Secu* (jud. Némț), apoi la *Drăgășani* și la urmă la *Sculen* (jud. Iași) și ast-fel răscola lor din România fu înădușită în sânge. Cu toate aceste după multe jertfe și lupte, cum și prin amestecul altor puteri Grecia își câștigă libertatea, precum și România o câștigă mai târziu, după multe greutăți.

GRIGORIE GHICA ȘI ION STURZA

1822—1828.

După Alexandru și Mihail Suțu, țările românesce fură guvernate cât-va timp de câte un *caimacan* sau locuitor domnesc. Turcii îngăduiră apoi Românilor să-și aleagă domni pământenii și atunci fu ales *Grigorie Ghica* în Muntenia și *Ioan Sturza* în Moldova. Domnia acestora se pare cu atât mai bună, cu cât ea vine în urma domniilor fanariote, care ajunsese de nesuferit. Sub acești domni s'au făcut în adevăr

multe îmbunătățiri, așa : s'au micșurat dările nespuse de mari, cari apăsau poporul sărac ; se alungară călugări greci de prin mănăstiri, se întemeiară școli, unde se învăța românesc, iar funcțiunile statului ocupate mai înainte de greci se dădură acuma Românilor. Din nenorocire lucrurile n'au mers mult timp ast-fel.

La 1828 Rușii încep un nou război cu Turcii. Oștirea rusescă trece pe pământul românesc. Domnul Munteniei fuge în Transilvania, iar Sturza, domnul Moldovei, este prins și trimis în Basarabia. Nespuse de mari au fost pagubele aduse acestor țări de năvălirea armatei rusești, care, cât de numărósă era, totă trebuia să se hrăniască din ogórele românești, singura avere a țeranului. Ne putem închipui dar în ce hal ajunsese norodul, mai ales că și ciurma secera fără milă. Vremile de jaf și de fomete de sub fanarioți se întorsese acuma mai gróznice încă. Cu totă sărăcia, Rușii se grăbiră să pue stăpânire pe amândouă țările, pe care le stăpâniră timp de șese ani : de la 1828—1834

OCUPAȚIUNEA RUSESCĂ. REGULAMENTUL ORGANIC.

Rușii eșind biruitori din războiul cu Turcii, îi urmăriră până la *Adrianopole*. Aici se încheie pace la 1828, unde între altele, ei obținură și dreptul să stăpînescă principatele române, până când Turcii vor achita Rusiei 10 milioane de franci, ca despăgubire de război.

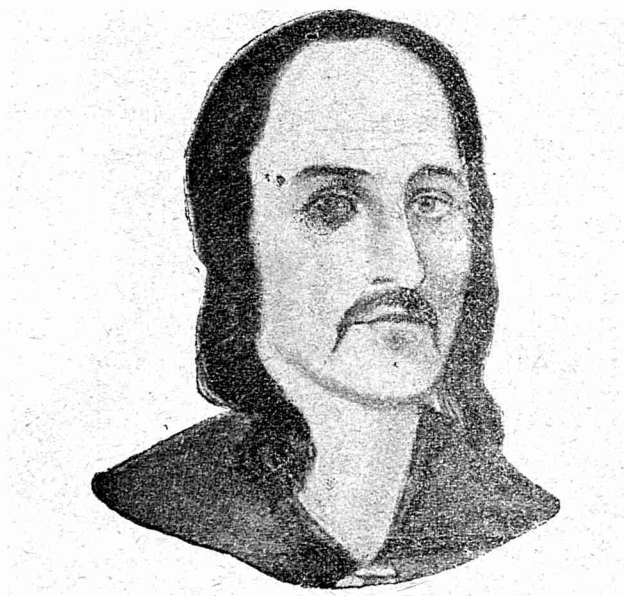
Timp de 6 ani, de la 1828 la 1834, țările române sunt guvernate de un general rus *Kisselef*. Acesta, în înțelegere cu câți-va boeri români, întocmi *regulamentul organic*, adică un șir de legi, după cari să fie administrate cele două țări.

Prin regulamentul organic, Rusia capătă dreptul de a se amesteca în afacerile principatelor românesce, iar domniile acestora atârnau de Curtea Rusiei și de Pörtă. Dar cel mai mare rău al regulamentulului a fost, că scutia de ori-ce sarcină pe boeri și pe preoți, punând toate dările pe spinarea țăranilor. Aceștia rămăneau legați de pământul boerilor, și erau dator să facă *boerescul* (claca, adică să lucreze o bună parte a anului pentru câmpul boerului. În schimbul atâtor biruri grele țăranul nu se bucura de nici un drept, era străin în țera sa: nici în armată nu putea înainta, nici nu putea macar să-și dea copiii la școală. Pentru ori ce nesupunere el putea fi biciuit de calău, care avea anume această însărcinare. În asemenea stare umilitoare se afla poporul român, pe când celelalte țări din Europa, ajunsese deja la un grad înalt de civilizațiune.

Toate aceste le făcuse Rusia pentru a-și atrage iubirea boerilor. Cu acest felit de legi țările românesce fură guvernate în cei 6 ani de ocupație rusescă.

RENASCEREA ROMĂNILOR

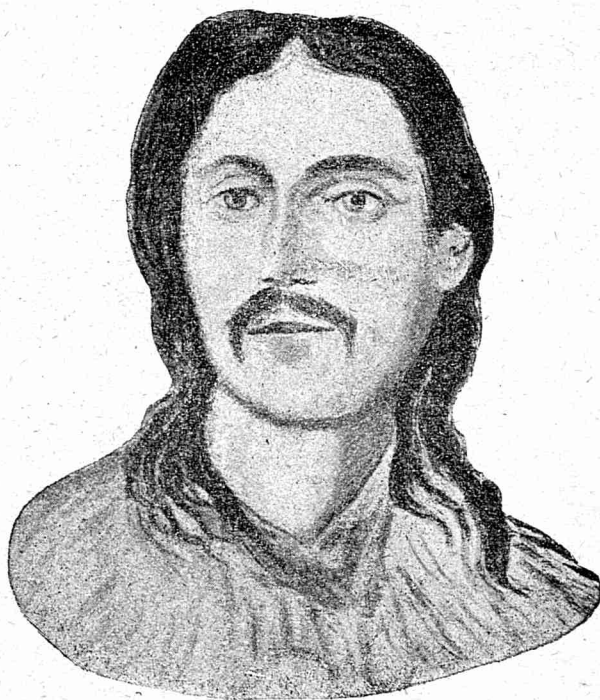
La fie-care popor găsim un timp când științele, artele și literatura ajung la o dezvoltare mai mare producând

Horea

o reînnoire în cugetare și chiar în obiceiurile acestui popor. Renascerea la noi pornesce din Transilvania.

Deșteptarea Românilor de aici începu pe calea politică la 1784, printr'o răscolă în contra apăsărei, de care suferea poporul din partea Ungurilor. Conducătorii mișcării au fost trei Români: *Horia*, *Cloșca* și *Crișan*. Jugul robiei ajunsese prea greu de purtat.

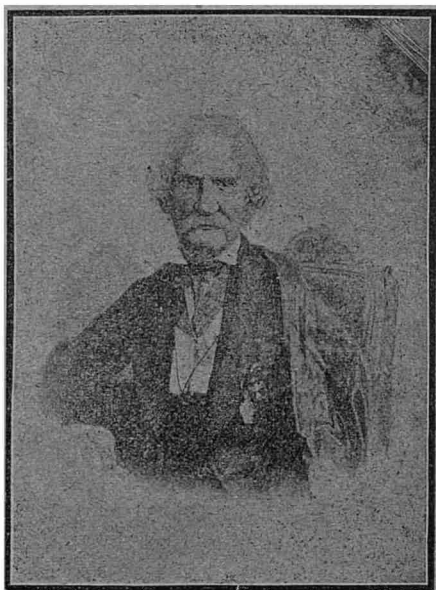

Cloșca

Țăraniî desperați, dădură foc la o mulțime de curți boeresci, ducând pretutindene focul și pustiirea. Ei scapară într'adevăr de șerbie, dar mulți plătiră cu

vięta lupta pentru desrobire. Horia și Cloșca au fost frânți pe rötă, Crișan se ucise singur.

Deșteptarea culturală se făcu mai târziu sub înrîurirea unor ömenî luminați și patrioți, cum au fost *Gheorghe Șincai*, *Petru Maior*, *Samuel Klein* și alții. Prin scrierile lor ei arătau originea Românilor, drep-

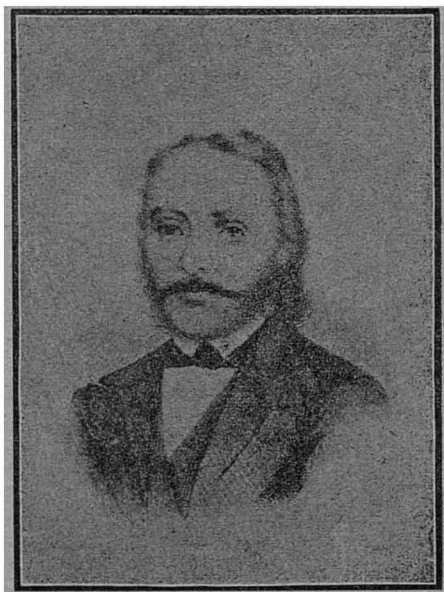

Gheorghe Asachi

turile lor asupra țerei ce locuesc ; tot odată ei luptară și pentru introducerea limbei române în scriere.

În țările romănesci renașcerea se începu de către *Gheorghe Asachi* în Moldova și de către *Gheorghe Lazăr* în Muntenia. Asachi, născut la Herța (Dorohoi)

la 1788, este omul căruia i se datorește deșteptarea Moldovenilor. Viața lui este o muncă plină de jertfe. El fundă cel dintâi teatru român, tipărește cea dintâi gazetă românească, întemeiează conservatorul din Iași. Alături de numele lui Asachi trebuie pomenit și a-

Gheorghe Lazăr

cel al mitropolitului *Veniamin Costache*, care a luptat totă viața pentru întemeierea școlilor naționale.

Gheorghe Lazăr, născut la *Avrig* (Transilvania) la 1779, veni în Muntenia la 1816. Reuși să deschidă la București o școală, unde el însuși făcea lecțiuni de toate obiectele. El dovedi cât de neîntemeiată era

credința de pe atunci, că nu se putea învăța de cât în grecesce sau franțuzesce. Urmașul lui Lazăr, *Ion Heliade*, este întemeietorul celui dintâi ziar în Muntenia. El scrisese o gramatică, poezii și altele.

Avântul ce luase cultura națională nu se opresce

Ion Heliade

aici; se întemeiază școli tot mai multe, ear limba română devine din ce în ce mai căutată și mai curată.

Tóte aceste împrejurări fericite pregătesc națiunei generații de ómení luminați și o fac vrednică de mișcarea de la 1848, care i va aduce și desrobirea politică.

Mitropolitul Veniamin Costache

ALEXANDRU GHICA

Domn al Munteniei. 1834—1842.

Alexandru Ghica a fost un domn bun, dar n'a putut sta mult timp pe tron din pricina intrigilor rusești. Sub domnia lui s'au întemeiat în Muntenia școli, învățătura începînd a pătrunde tot mai adînc în popor. El deschise din nou liceul Sf. Sava, înființat de Gheorghe Lazăr și care fusese închis la 1821. Rusia nemulțămîtă, că Domnul nu se supunea în totul dorințelor ei, aduse detronarea și înlocuirea lui cu *Gheorghe Bibescu*.

MIHAI STURZA

Domn al Moldovei. 1834—1848.

Mihai Sturza era un domn foarte lacom de banii: atât el cât și guvernul lui căutară mai întâiu de toate să se 'mbogățescă de pe spinarea țării. Sub domnia lui Sturza se deschise *Academia Mihăileană* (liceul) din Iași. Dar boerii erau foarte nemulțamiți, vădând că atâția copii de omenii săraci alergă să guste din rólele învățăturii, ba chiar că-și fac din învățătură un bun mijloc de traiu. Domnul trebui să se supue dorinței boerilor și desființă cursul superior (clasa V, VI, și VII) a liceului. Tot sub Mihai Sturza se făcură și alte școli în Moldova. La Iași se zidi palatul administrativ, se făcu grădina de la Copou, ș. a.

Însă abuzul și jaful guvernului erau ne mai pomenite; Domnul însuși lua partea cea mai mare.

Anul 1848, care a fost pentru întreaga Europă un an de revoluție și de redeșteptare, trezi și în țera noastră mintea poporului aprindând și aici dorul de libertate. Mișcarea revoluționară puse capăt domniei lui Sturza.

REVOLUȚIA ÎN TRANSILVANIA

La 1848 se întâmplă în totă Europa o trezire obștească a spiritelor, o rescălă a celor apăsăți în contra apăsătorilor. Un fapt curios se întâmplă însă cu Ungurii; ei, cari de asemenea încercau a scăpa de sub domnia austriacă, la rindul lor țineau pe Românii în starea cea mai umilitore. Cu scopul de a răspîdi pretutindenea limba maghiară și de a dezlocui pe cea romînescă, ei începuse chiar a întemeia școli. Astfel poporul romînesc din Transilvania e amenințat serios în existența sa națională.

În luna Mai 1848 vr'o 40,000 de Românii ținură o mare adunare la Blaș. În acea adunare s'au ales

delegați, cari să ceară de la împăratul Austriei, Ferdinand mai multe reforme: egalitate pentru toate națiunile din imperiu, libertate în toate ramurile, dreptul de a avea reprezentanți în dietă, întemeiere de școli, universitate pentru dinșii și altele.

Românii se împotriveau mai ales la unirea Transilvaniei cu Ungaria. Împăratul făgădui că va lua seamă cererile lor. Ungurii încep a persecuta în chip îngrozitor pe Români; o mulțime din ei fură aruncați în închisore.

În Septembrie 1848 se ținut a doua adunare la Blaș, unde veniră aproape 60,000 de oameni din toate părțile Transilvaniei. De astă dată se hotărî înarmarea a tot ce-i român și lupta contra Ungurilor.

Românii fură împărțiți în 15 legiuni, fie-care sub comanda unui om încercat. Dintre conducătorii Românilor cel mai vestit și cel mai viteaz a fost *Avram Iancu* numit și *Regele munților*.

Lungă și crîncene mai fuse luptele Romînilor. Ei stăteau de multe ori prin văgăunele munților Carpați, pentru a se apăra mai bine. Iancu înfrînse multe oștiri unguresci. Romîncele luptau și ele alături cu bărbații lor; se cunoscea că lupta e desperată, că e lupta în contra unei mari primejdii, aceea de a-și pierde limba și naționalitatea.

Suirea pe tronul Austriei a lui *Francisc Iosef* nu schimbă lucrurile. Românii luptară împotriva Ungurilor, prin urmare pentru împărăție, până ce Austria cu ajutorul Rusiei supuse Ungaria domniei austriace, care uită de jertfele ce le făcuse Românii.

REVOLUȚIA ÎN MOLDOVA ȘI MUNTENIA

1848.

Mișcarea revoluționară se 'ntinse și în țările române. Așa în *Moldova* mai mulți boeri, întorși din țē-

rile despre apus, unde învățăturile le luminase mintea iar libertatea le încălziase inima, făcându-i să vadă mai bine în ce stare tristă se află poporul român, alcătuirea o societate cu scopul de a dezrobi poporul ingenunchiat. Ei cerură de la Mihail Sturza mai multe reforme, adică schimbări de legi. Domnul făgădui mai întâiu, că totul se va îndeplini; dar într-o noapte apărătorii poporului fură arestați și surghiuniți din țară.

În Muntenia însă mișcarea fu mai bine pregătită. Acei cari erau în fruntea mișcării naționale, prezentară lui *Ghorghe Bibescu*, o constituție nouă, adică un șir de legi întocmite de dînșii, prin care se cerea: responsabilitatea domnului și a miniștrilor, emanciparea țăranilor de clacă, dezrobirea țăganilor, învățătura gratuită pentru toți, desființarea pedepsei cu moarte, egalitate politică pentru toți locuitorii de ori-ce religie, și altele. Domnul iscăli constituția, dar curînd după aceea fugi la Brașov. Atunci se formă un guvern provizoriu compus din *frații Golescu, Heliade, Magheru și Tell*. Ceu dintăi faptă a noului guvern fu darea de pămînt la țăranii. Acest act înapăimîntă pe boerii. Ei ar fi vroît mai bine să închine țera orî-cării puteri, de cît să vadă pe țăranii scoși din robie. Doi coloneli, în înțelegere cu boerii, arestază pe membrii guvernului provizoriu, dar poporul îi scôte din închisore. Ei se retrag la Tîrgoviște pentru cît-va timp, iar norodul alege un alt guvern în frunte cu mitropolitul Neofit. Se numesce o comisiune din 18 boerii și 18 țăranii, care să reguleze împroprietărirea, dar n'au putut ajunge la o înțelegere.

După stăruințele Rusiei, care vedea cu grăză mișcarea din principate, Sultanul trimise în Muntenia pe Soliman Pașa, iar mai apoi pe Fuad Effendi. Acesta avu o încăierare cu pompierii români în *Délul Spirei* (Bucuresci). Indată după acésta Rușii ocupă principatele. Guvernul provizoriu se retrage. Gene-

ralul rus Duhamel și Fuad Effendi, rămân stăpîni pe țară și numesc caimacan pe Constantin Cantacuzin.

GRIGORIE GHICA ȘI ALEXANDRU ȘTIRBEI

1849—1856.

Prin o învoială dintre Ruși și Turci se alege, pentru 7 ani, ca domn în Moldova *Grigorie Ghica* și în

Grigore Ghica

Muntenia *Al. Știrbei*. Aceștia sunt cei din urmă domni asupra țărilor române separate. Sub domnia lui Ghica avu loc dezrobirea țăganilor, se deschise cursul superior al academiei din Iași și se întemeie institutul Grigorian. Tot atunci *Cogălniceanu* tipări *cronicile Moldovei*.

Domnia lui Știrbei în Muntenia este mai puțin însemnată.

Nici unul din cei doi domni n'apucă să 'mplinescă cei 7 ani de domnie, cînd Rușii ocupă din nou
5...

principatele, având să pórte rezboiū contra Turcilor. Domniū românī fugiră la Viena. Turciī fiind ajutați de *Franceji* și de *Engleji* înving pe Ruși în resboiul din *Crimeea* la *Sevastopol*, anul 1855. Atunci Rușiī părăsesc țerile române, carī sunt ocupate de Austriaci. Domniū se reîntorc în țeră, și domnesc până la 1856, când încetază și ocupațiunea austriacă.

TRACTATUL DE PARIS

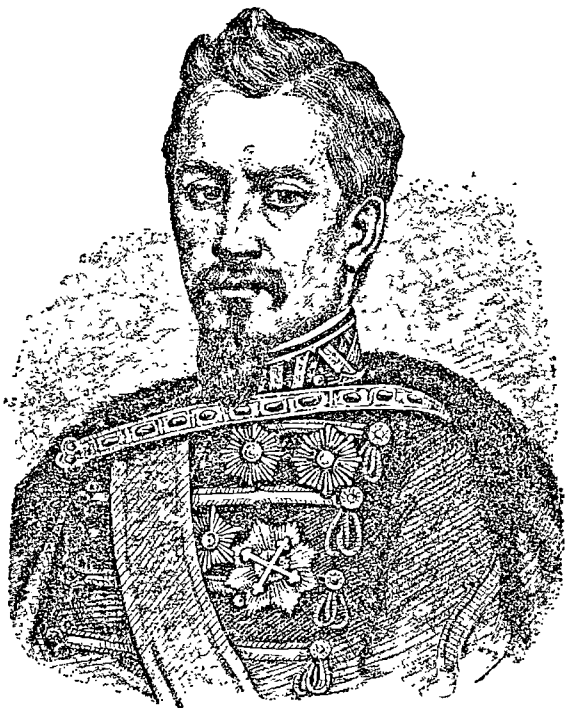
Rezboiul Crimeei fu urmat de pacea încheiată la Paris în 1856. Aici se întruniră în congres delegații celor 7 puteri ale Europei (Rusia, Germania, Franția, Anglia, Austria, Italia și Turcia). Intre altele se hotăresce ca principatele române să rămăie sub suzeranitatea Turciei, fără nici un amestec al vreunei alte puteri. Ele să se bucure de libertate deplină în ceea ce privesce cultul (religiunea), legislațiunea și comerțul. Totodată se hotăresce numirea unei comisiuni compusă din delegații celor 7 puteri, cărora țera să le arete prin reprezentanți dorințele sale.

Pentru acésta Sultanul convocă două adunări numite *divanuri ad-hoc*, care trebuiau să espuie dorințele poporului, adică în ce chip voesce el ca țera să fie organizată.

La 1857 se deschiseră divanurile ad-hoc, la Bucuresci și la Iași. Ele cerură într'un singur glas: *uniunea celor două principate, un parlament sau o adunare, în care să fie reprezentate toate clasele și alegerea unui singur domn dintr'o familie domnitore streină.*

ALEXANDRU I. CUZA. (1859-1866). UNIREA PRINCIPATELOR

Una din dorințele cele mai vii ale poporului românesc aretată prin divanurile *ad-hoc*, era unirea Mol-

Alexandru Ioan Cuza

dovei cu Murtenia. Acastă dorință se îndeplini odată cu alegerea lui Alexandru Ion Cuza ca domn la 1859. El este ales la 5 Ianuarie în Moldova, iar la 24 în Muntenia. Cuza fusese colonel în armată și era un om foarte iubit de norod, tot ast-fel remase

În tot timpul domniei sale, până la urmă, cînd abuzurile funcționarilor sîi mai înalți, aduseră nemulțumiri, și, după cum vom vedea, căderea lui. Unirea principatelor însă se făcu pe deplin, abia după doi ani de la suirea pe tron a lui Cuza, cînd fu recunoscută și de Pórtă. Până la 1862 țările romîne, de și aveau un singur domn, erau însă ocîrmuite deosebit, avînd un ministeriu Moldova și unul Muntenia.

Domnia lui Cuza a fost rodnică pentru țără și numele lui este legat de multe reforme și legi fôrte însemnate.

Sub Cuza s'au *secularizat averile mănăstirescî*, adică s'au luat acele averi din mîna călugărilor greci, cari locuiau prin mănăstiri. Venitul lor se urca la 20 milioane de lei pe an.

Dar altă faptă, mai însemnată mult, a fost desființarea clăcei, adică desrobirea brațelor și împroprietărirea țăranilor, sau legea prin care se dă în stăpînirea fie-căruia țăran o bucată de pămînt. Astfel se înlesnia acestora mijloacele de trai ne mai avînd nevoie să-și înstrăineze munca. Cuza a mai dat țerii și un codice de legi nouă, întocmite după cele franceze. Prin una din acele legi se introducea *învățămîntul obligatoriu și gratuit*, adică toți cetățenii erau siliți să-și dea copiiu la învățatură, fără plată.

Cu tóte că se făcuse atîtea reforme bune, țera nu era mulțămită de domnia lui Cuza. Mulți dintre miniștri și funcționari făcuse după cum am arătat abuzuri, încît veniturile țerii nu puteau să acopere datoriile, care cresceau neconținut. La 11 Februarie 1866 boeri fiind înțeleși, palatul fu calcat nóptea, ear domnul silit a iscăli retragerea sa de pe tron.

CAROL I.

După detronarea lui Cuza, se întocmi o locotenență domnăscă, compusă din *Neculai Golescu*, *Las-car Catargiu* și colonelul *Haralamb*.

Chiar în ziua detronării, camerele proclamă domn pe principele *Filip de Flandra*, fratele regelui Belgiei. Dar Filip nu primi tronul. Atunci se dădu coróna principelui *Carol* din familia *Hohenzollern*, familia domnitoare în Prusia și încă în alte state din Europa. Prin această alegere se curmă pofta boerilor Moldoveni și Munteni de a năzui și a lupta vecinic între dânșii pentru domnie.

Carol I.

La 1 Maiu 1866 Carol fu proclamat ca domn hereditar și la 10 Maiu același an, el intră în București, unde fu încoronat. Cu domnia lui Carol I țera intră în adevăr într'o epocă de liniște și de reforme făcute spre folosul țerii. Se voteză o Constituție nouă, sub care toate ramurile, ce alcătuiesc viața

unuî stat: învăţămîntul, biserica, armata, comerţul, toate se reorganizează şi se dezvoltă.

Timpu de linişte ţinu 10 ani, până cînd se întîmplă un nou rezboi între Ruşi şi Turci, rezboi la care au trebuit să îee parte şi Români.

REZBOIUL PENTRU INDEPENDENŢĂ

Intre Ruşi şi Turci izbucni rezboi la 1876. Ruşii trebuind să trecă peste Dunărea prin România, Domnul român ceru asigurarea teritoriului, adecă ceru ca ţera să rămîie neatinsă în drepturile ei, fără să îee parte la război. Rusia se învoi la această condiţiune.

Turcii însă privind faptul ca o înţelegere între Ruşi şi Români, atacă cetăţile romînesci de pe malul Dunării. Soldaţii noştri răspund cu vrednicie la atacurile Turcilor, şi în acelaş timp camerile, rupînd orî-ce legătură cu Pôrta, proclamă *Neatîrnarea* (independenţa) *României*, la 1878.

Ruşii trecură în Bulgaria, unde se şi începu rezboiul. Sub conducerea lui *Osman-Paşa* Turcii apără vitejesc *Plevna* şi zădărnicesc toate atacurile Ruşilor. Marele duce *Neculaş*, comandantul oştirei Ruşesci, fiind respins şi temîndu-se a nu fi învins, chemă în ajutor pe Domnul Românilor, rugându-l să trecă Dunărea cu orî-ce preţ. Armatele unite ale Ruşilor cu Romîni luară redutele *Griviţa* şi *Rahova*. Dar lupta cea mai mare se dădu înaintea cetăţii *Plevna*, apărata de *Osman-Paşa*. Armatele unite încunjurară *Plevna* şi Turcii fură reduşi prin fîme. După o luptă desperata *Osman-Paşa* se predă singur în mîinile Romînilor.

Un mare număr de morţi acoperia cîmpul de bătălie; căduse mulţi din toate părţile. *Elisabeta*, Dîmna Romînilor, era mereu în mijlocul rîniţilor, dîndu-le ajutoare şi cătând să le aline suferinţele.

Victoria de la *Plevna* fu urmată şi de cele de la

Smârdan și *Vidin*. Pretutindenea armatele românesce dădură dovezi de vitejie și Domnul român de bărbăție și pricepere în comanda oștirilor.

Turcii fiind bătută primară pacea de la *San Stefano* 1878, care apoi fu modificată prin tratatul de la *Berlin*, unde se întruniră în congres delegații celor 7 puteri mari ale Europei.

Regina Elisabeta

România în loc să fie răsplătită de Ruși, pentru ajutorul ce le dăduse în resboiă, perdu încă *Basarabia*, care îi se luă și se alipi Rusia. În schimb ni se dete *Dobrogiia*, o provincie cu mult mai mică și mai săracă.

Dar răsplată nu întârziă mult, căci la 14 Martie 1881 România fu înălțată la rangul de Regat, punându-se ast-feliu în șirul statelor mari și cu însemnătate printre țările Europei. La 10 Mai, acelaș an, avu loc încoronarea celui întâi *Rege* și celei dintâi *Regine* a Românilor.

STAREA DE ASTĂ-DZI A REGATULUI FAȚĂ CU TRECUTUL

Ca să putem judeca starea de astă-dzi a țării noastre, trebuie s'o privim față cu starea din trecut. După cum am vădut din cele învățate până acum teritoriul, care formează România de astă-dzi era împărțit în două țări, mai mici: Muntenia și Moldova, ambele fiind mereu supuse și datore a plăti tribut vre unei alte națiuni. Astă-dzi însă aceste două țări unite constituiesc un regat de sine stătător, care se conduce după interesele sale și este liber a se desvolta pe calea propășirii și a civilizațiunei. Autonomia (libertatea) Statului român este garantată de puterile cele mari ale Europei, dar care n'au nici un drept de a se amesteca în afacerile sale.

Petru a asigura statornicia dinastiei, după dorința țării, Suveranii români au ales ca moștenitor al tronului pe principele *Ferdinand de Hohenzollern* căsătorit în 1892 cu principesa *Maria de Edinburg*.

Legile, după cari se ocărmuesce țera noastră, asigură astă-dzi mai mult decît orîcând libertatea tuturor locuitorilor ei; o parte dintre ei, prin reprezentanți (deputați și senatori) iea parte la întocmirea legilor.

În ceea ce privesce cultura, guvernul a întemeiat școli de toate felurile și învățătura se lățește tot mai mult prin toate păturile poporului.

Comerțul și industria capătă zilnic o dezvoltare

tot mai mare ; însă, ca și în trecut, bogăția țării stă în agricultură, din care trăiesc totă populațiunea de la sate, adică trei sferturi din locuitorii țării.

Ca în toate celelalte privinți, și în privința religioasă România este cu totul neatârnată, biserica creștină ortodoxă fiind predominantă în stat. În capul biseri-

Principele Ferdinand

cei se află cei doi Mitropoliți, unul cu reședința în București și altul în Iași. Pentru învățămîntul religios s'au înființat *seminarii* în mai multe orașe.

Armata organizată după chipul celorlalte țări ci-

vilizate, a dat doveđi pe câmpul de luptă de valórea ostășască a țerii romănesci.

■ După mersul de până acum se póte pređice cu siguranță, că România va ajunge în scurt timp la aceeași înălțime de civilizație cu celelalte țeri înaintate ale Europei.
